

O‘ZBEKISTON IQTISODIYOTIDA RAQAMLI TEKNOLOGIYANING RIVOJLANISH ASOSLARI

O‘zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasi huzuridagi Bisnes va
tadbirkorlik oliy maktabi mutaxassisi

Maxmudova Shoirra Muxiddinovna

Annotatsiya:

Ushbu maqolada O‘zbekistonning iqtisodiy rivojlanish omillari, raqamli iqtisodiyotni joriy etish va rivojlantirish hamda bu borada amalga oshirilayotgan islohotlar haqida so‘z boradi. Shuningdek, jadal raqamlashtirish jarayoni “yangi iqtisod”ni yaratdi, kundan-kunga chuqurlashib borayotgan bozorning ushbu segmenti ishlab chiqaruvchilarga biznesda samarali marketing kompaniyalarini tashkil etish, minimal xarajat bilan maksimal foyda olish, tovar mahsulotlar hamda xizmatlarni muvaffaqiyatli sotishning optimal usullarini taqdim etadi.

Kalit so'zlar: raqamli iqtisodiyot, kriptovalyuta texnologiyasi, telekommunikatsiya infratuzilmasi, blokcheyn tizimi, sun'iy intellekt, elektron tijorat, onlayn to'lov, infratuzilma, kiberxavfsizlik, avtomatlashtirilgan registrlar, blokcheyn texnologiyalari.

KIRISH

Jahon iqtisodiyotining globallashuvi va texnologiyalarning rivojlanishi sharoitida O‘zbekistonning iqtisodiy rivojlanishiga raqamli iqtisodiyotni rivojlantirmasdan turib erishib bo‘lmaydi. Rivojlangan mamlakatlarda raqamli iqtisodiyotni joriy etish allaqachon boshlangan. Hozirda jadal raqamlashtirish jarayoni “yangi iqtisodiyot”ni yaratdi, va bu orqali kundan-kunga chuqurlashib borayotgan ushbu bozor segmenti ishlab chiqaruvchilarga biznesda samarali marketing kompaniyalarini tashkil etish, minimal xarajat evaziga maksimal foyda olish, tovar mahsulotlari va xizmatlarni muvaffaqiyatli sotishning optimal usullarini taqdim etmoqda. Bunday jarayon esa o‘z navbatida iste‘molchilarga, xaridorlarga va mijozlarga sifatli xizmat ko‘rsatish va qulaylik yaratadi va shu bilan birga iqtisodiyotni har tomonlama rivojlantirishga olib keladi.

ADABIYOTLAR SHARHI

Raqamli iqtisod raqamli texnologiyalarga asoslangan, elektron biznes, elektron tijoratga ulangan, raqamli tovarlar va xizmatlar ishlab chiqaruvchi va taqdim etuvchi iqtisodiy faoliyat bo‘lib, iqtisodiy xizmatlar va tovarlar uchun to‘lovlar elektron pullar orqali amalga oshiriladi. Raqamli iqtisodiyot kontseptsiyasi atomdan bitga,

ya'ni eng kichik kimyoviy zarrachadan elektron birlikka o'tishga asoslangan. "Raqamli iqtisodiyot" atamasini ilmiy amaliyotga Ispan va Amerikalik sotsiolog, axborot jamiyatining yetakchi tadqiqotchisi Manuel Kastels kiritgan. Shu munosabat bilan uning "Axborot asri: iqtisodiyot, jamiyat va madaniyat" nomli uch jildlik monografiyasi chop etildi. Bugungi kunga kelib, raqamli iqtisodiyot nazariyasi hali to'liq shakllanmagan va ko'plab iqtisodchilar tomonidan keng o'rganilmoqda. Ilmiy adabiyotlarda zamonaviy "Yangi raqamli iqtisodiyot" turli atamalar bilan ataladi. Masalan, "Postindustrial iqtisodiyot" (D. Bell), "Axborot iqtisodiyoti" (O. Toffler), "Megaiqtisodiyot" (V. Kuvaldin), "Axborot va kommunikatsiyaga asoslangan iqtisodiyot" (I. Niiniluto), "Texno". -iqtisod yoki raqamli iqtisodiyot" (B.Geyts), "Bilimga asoslangan iqtisodiyot" (D.Tapskott) va hu kabi boshqa olimlar tomonidan o'rganilib kelmoqda.

TADQIQOT METODOLOGIYASI VA EMPIRIK TAHLIL

Raqamli iqtisodiyot yirik sanoat ob'ektlarida ish samaradorligini oshirish, ishlab chiqarishni ko'paytirish, faoliyat shaffofligini ta'minlash va mahsulot tannarxini kamaytirish imkonini beradi. Nufuzli xalqaro tashkilotlar tomonidan o'tkazilgan tahlillar natijalariga ko'ra, raqamli iqtisodiyot yalpi ichki mahsulotni kamida 30 foizga oshiradi, shuning uchun u yashirin iqtisodiyotga barham beradi. Davlat tomonidan fuqarolarga elektron xizmatlar va elektron mahsulotlar ko'rsatilishi raqamli iqtisodiyotning asosiy qismi hisoblanadi. Mamlakatimizda ushbu sohani keng rivojlantirish korrupsiyani barham berishiga olib keladi.

O'zbekiston Respublikasi Axborot texnologiyalari va kommunikatsiyalarini rivojlantirish vazirligi axborot xizmati xabariga ko'ra, telekommunikatsiya infratuzilmasini rivojlantirish yo'nalishida qator ishlar amalga oshirilmoqda. Internetga ulanishning umumiy o'tkazish qobiliyati 1200 Gbit/s, kommutatsiya markazi orqali 750 Gbit/s tezlikda internet tarmog'iga kirish imkoni yaratilgan, tarmoq yuklanish darajasi 76,6 foizni tashkil etadi. Internet xizmatidan foydalanuvchilar soni 22 milliondan oshdi, shundan mobil internet foydalanuvchilari soni 19 millionni tashkil etdi. Respublika bo'yicha 237 ta obyektida magistral telekommunikatsiya tarmoqlari kengaytirildi, telekommunikatsiya uskunalari modernizatsiya qilindi, magistral telekommunikatsiya tarmoqlarining uzatish quvvati viloyatlararo darajada 200 Gbit/s, tumanlararo bo'yicha esa 40 Gbit/s gacha oshirildi. Bunday ko'rsatkichlar shuni ko'rsatib turibdiki bunda Ijobiy natijalar bor, lekin bu yetarli darajada deb ayta olmaymiz.

Blokcheyn texnologiyasi tomonlarga hech qanday vositachilarsiz xavfsiz va ishonchli tranzaksiyalarni amalga oshirish imkonini beruvchi texnologiyadir.

Ko'pchilik buni kriptovalyuta texnologiyasi sifatida tushunishiga qaramay, aslida blokcheyn raqamli identifikatsiya, mulkchilik va mulkiy huquqlarni himoya qilish va to'lov tizimi sifatida ishlatilishi mumkin bo'lgan xizmat vositasidir.

Ethereum kabi blokcheyn asosida ishlaydigan ochiq kodli platformalar an'anaviy huquqiy jarayonlarsiz istalgan aktivlar bo'yicha bitimlar tuzish va bank xizmatlarini ko'rsatish imkonini beradi. Hozirda blokcheyn tizimi dunyoning turli mamlakatlarida moliyaviy texnologiyalar, yer resurslarini boshqarish, transport, sog'liqni saqlash va ta'lim sohalarida qo'llanilmoqda. Blokcheyn tizimi har qanday sohaning shaffoflik darajasini oshiradi va korrupsiyani kamaytirishga xizmat qiladi. O'zbekistonda raqamli iqtisodiyot va blokcheyn texnologiyalarining imkoniyatlari nihoyatda istiqbolli. Jamiyat va iqtisodiyotda ro'y berayotgan jiddiy o'zgarishlar tufayli raqamli iqtisodiyotga qiziqish sezilarli darajada oshdi.

Zamonaviy innovatsion texnologiyalar va platformalar orqali korxonalar va jismoniy shaxslarga, mijozlar, hamkorlar va davlat tashkilotlari bilan shaxsiy muloqotni minimallashtirish, shuningdek, aloqani tez va oson qilish orqali xarajatlarni kamaytirishga yordam berdi. Natijada tarmoq resurslariga asoslangan raqamli yoki elektron iqtisod rivoji manoyon bo'la boshladi. Respublikamiz Prezidenti Sh.M. Mirziyoev "Innovatsiya – bu kelajak, buyuk kelajagimizni qurishni bugundan boshlasak, uni innovatsion g'oyalar va innovatsion yondashuv asosida boshlashimiz kerak" deb ta'kidladi. Raqamli texnologiyalar nafaqat mahsulot va xizmatlar sifatini yaxshilaydi, balki ortiqcha xarajatlarni ham kamaytiradi. Bundan tashqari, bu korrupsiyaga qarshi samarali vositadir. Buni hammamiz chuqur tushunishimiz kerak. Davlat boshqaruvi va ijtimoiy sohaga raqamli texnologiyalarni keng joriy etish mehnat unumdorligini oshirish, bir so'z bilan aytganda, odamlar hayotini yaxshilash demakdir.

XULOSA VA MUNOZARA

Bugungi kunda butun dunyo bo'ylab yangi xizmatlar va biznes modellarini yaratish uchun IT vositalaridan foydalanadigan eski va yangi kompaniyalar ko'pchilik sohalarda yetakchi kompaniyalar uchun kuchli raqobatni yuzaga keltirmoqda. Prognozlarga ko'ra, yaqin yillarda makroiqtisodiyot "raqamli ishlab chiqarish", nano va biotexnologiyalar mezonlariga tayanadigan ishlab chiqaruvchilarga kuchli bog'liq bo'lishi kutilmoqda. Shu munosabat bilan oqilona boshqaruv uchun zarur deb hisoblangan axborot hajmi ham oshadi, ishlab chiqarish va fuqarolik kommunikatsiyalari, xo'jalik va davlat hokimiyati organlari tuzilmasi jiddiy o'zgarishlarga uchraydi.

ADABIYOTLAR

1. Елиферов В.Г. Бизнес-процессы: регламентация и управление. М., 2013. 318 с.

2. Иванова И.А., Матвеева У.Ю. Приведение бизнеса к устойчивой бизнес модели // ТДР. 2022. №2. -С.120-121.

3. Ксенофонтова О.В., Козловская А.И. Применение цифровых технологий в управлении бизнес-процессами на промышленных предприятиях // Инновации и инвестиции. 2020. №6. –С.110-113.

4. Семёнов А.И., Губайдуллина А.Д. Цифровая трансформация бизнес-моделей организации // Экономика строительства. 2021. №2 (68). -С. 49-55.

5. Суюнов Д., Кенжабаев А., Рўзиев А. Электрон тижорат. Дарслик.-Т.:2023.-298 б.

6. Харрингтон Дж. Оптимизация бизнес-процессов: документирование, анализ, управление, оптимизация. СПб., 2002. 328 с.

7. D.X. Suyunov Korporativ boshqaruv mexanizmi: muammo va yechimlar. Monografiya - T.: Akademiya, 2007.

8. D.X. Suyunov va boshqalar. Elektron tijorat. Darslik. -T.: 2023.-298 bet.

9. Suyunov D.H Theoretical principles of improving the modern corporate control system in joint stock companies. International Journal of Economic Perspectives,16(11), November 2022. 90-97. Retrieve.from. 2022 by The Author(s). ISSN: 1307-1637. Impact Factor: 5.865

10. Ashurova Sh.A. The wonders of the unexplored cave in Uzbekistan. American Journal of Business Management, Economics and Banking ISSN (E): 2832-8078 Volume 9, | Feb., 2023

11. Ashurova Sh.A. The features of the development of pilgrimage tourism in the world economy TJE - Thematic journal of Education ISSN 2249-9822 Vol-7-Issue Q3- 2022 <http://thematicsjournals.in/index.php/tjed> DOI <https://doi.org/10.5281/zenodo.6674372> UIF 2020= 7.528 IFS 2020= 7.433 2022

12. Ashurova Sh.A. Valuable aspects of implementation of digital transformation in to the economy. In Volume 22 of the "World Economics & Finance Bulletin " Scholar Express Journals, Berlin Germany, May, 2023.